

Резюмета на научните публикации
на доц. д-р Силвия Петкова, представени за участие в конкурса
за професор по 2.1. Филология (Съвременен руски език – Прагматика),
обявен в Държавен вестник, брой 61, 2 август 2022 г.

1. Съвременен руски език – Прагматика

Монография (хабилитационен труд)

1.1. Петкова С. Евфемизми в современных медиатекстах. Коммуникативно-прагматический аспект. София, Парадигма, 2022, 282 стр. ISBN 978-954-326-490-2

В монографията е представено изследване на руските евфемизми в контекста на медийния дискурс от позициите на лингвистичната прагматика и дейността на езика. Анализът е фокусиран върху етичните евфемизми, които се разглеждат като акт на индиректна номинация, насочен към спазването на комуникативно-прагматичните норми.

Текстът на монографията се състои от увод, четири глави (*Евфемизмите като обект лингвистично изследване, Комуникативно-прагматичният подход към анализа на евфемизмите в руския език, Етичните евфемизми от лично-битовата сфера в медийните текстове, Политически коректните евфемизми в медийните текстове*), заключение и библиография (включваща 171 заглавия, а също и 18 лексикографски източника).

В **Увода** е определен обектът на изследването и е обоснована необходимостта от прилагане на комуникативно-прагматичния подход към анализа на евфемизмите, като се изтъкват неговите предимства при открояването на функционалните особености на корелативните евфемистични и преки наименования, както и на интенционалните аспекти на евфемизацията. Отбелязва се, че динамиката на социокултурния фон на съвременната езикова употреба оказва силно влияние върху състава на евфемистичния тезаурус на руския език. Това изисква да се проучи в детайли взаимодействието на „свежите“ попълнения с отдавна утвърдените евфемистични единици в реалните условия на комуникацията.

Анализираният езиков материал включва текстове от съвременната руска преса и интернет публицистиката. Наред с контекстите на употреба на евфемистичните единици, събрани чрез целенасочено търсене в електронните издания на вестниците и в новинарските сайтове, са използвани и данни от Националния корпус на руския език. Емпиричният материал обхваща хронологично постсъветския период, като повечето примери са ексцерпирани от медийни текстове от 21 век. Използвана е комплексна изследователска методология, съчетаваща методите на контекстно-ситуационния и компонентния анализ, метода на анализ на речниковите дефиниции и др.

В **Глава 1** е разработен понятийно-терминологичният апарат на изследването. Разглеждат се съществуващите подходи към определението на евфемизмите като лингвистична категория. В обобщение на изложените схващания за природата на обекта на изследване е предложено определение на евфемизмите като думи или изрази, използвани за индиректно означаване на обекти от действителността, чието пряко назоваване се оценява като нежелателно с оглед на спазването на нормите на комуникативната етика или с оглед на користните интереси на говорещия.

Обосновава се използването на термина евфемизация в три значения. Според гледната точка, приета в монографията, евфемизацията се разбира като: 1) процес на употреба на евфемизмите в речта; 2) езиков механизъм за образуване на евфемизмите

(говори се за начини за евфемизация); 3) речева тактика, служеща като езиков инструмент за прилагане на определена речева стратегия.

Разграничават се два основни типа евфемизми: етични и манипулативни. В рамките на първия тип се обособяват три групи: евфемизми от лично-битовата сфера, политически коректни евфемизми и митигативно-оценъчни евфемизми.

Обсъжда се тясната връзка между евфемизмите и явлението табу. Като главен критерий за езикова табуизация се определя стигматичността на денотата. Обръща се внимание на въпроса за промените в забранителните норми, които се изразяват както в процесите на детабуизация, така и в появата на нови табуирани сфери.

Политическата коректност се разглежда като едно от основните езикови явления, пораждащи евфемизация в съвременната речева практика. Пояснява се, че за разлика от евфемизмите от лично-битовата сфера, които възникват в резултат на традиционната табуизация, политически коректните евфемизми в по-голямата си част са специално изработени и одобрени от обществото езикови знаци на толерантност към представителите на определени социални групи. Поради това те в по-голяма степен са зависими от динамиката на социалните процеси, обусловени от държавната политика.

Разкриват се особеностите на вторичната номинация като основен механизъм за образуване на евфемистичните номинации. Отбелязва се, че този тип номинация се съотнася както с референта, така и с прякото му наименование. При това евфемистичната номинация, макар и да не назовава пряко негативната същност на денотата, остава носител на неизменен денотативен смисъл. Тази амбивалентност на вторичната номинация се постига в резултат на операцията *префокусиране*, която отдалечава актуалната семантична структура на евфемизма от съществените характеристики на стигматичния денотат, но в същото време запазва връзката си с него. На базата на конкретни примери от евфемистичния тезаурус на руския език се обсъжда спецификата на механизма на префокусиране, в рамките на който се разграничават три основни начина за образуване на евфемизми: изместване, разширяване и разлагане на семантичния фокус на номинацията. Друг важен начин за образуване на евфемизми е промяната на формата на номинацията, която включва: замяна на прякото наименование с близка по звуковата си форма дума или фраза, съкращение (абривиатура), използване на първата буква от забранената дума и дескрипция на броя на буквите в забранена дума. Представени са особеностите на замяната с чужда дума като трети основен начин за евфемизация. Изтъква се, че семантичната непрозрачност на заемките и способността им да внасят елемент на книжност в речта определят тяхната релевантност като средство за „облагородяване“ на вербалната репрезентация на денотата.

Особено внимание се обръща на фразеологичните евфемизми, които в качеството си на сложни, полифокусни вторични номинации могат да отразяват оценката на обозначения обект или явление в по-голяма пълнота. В хода на изследването е установено, че метафоричните фразеологичните евфемизми често стават обект на езикова игра. Обсъждат се типични примери на заглавия, изградени върху игровия похват двойна актуализация на смисъла (*Куда улетели „ночные бабочки“?*, *Супружеский долг: вот и грянул кризис неплатежей*).

Изведени са основните критерии за разграничаване на системно-езиковите и речевите евфемизми. Подчертава се, че наличието/отсъствието на речникова фиксация не може да бъде единственият критерий при определяне на статута на евфемизма. За устойчивостта на дадена евфемистична единица трябва да се съди преди всичко въз основа на езиковите факти, които свидетелстват, че нейният план на съдържание принадлежи към категорията на константните. За разлика от езиковите евфемизми, речевите евфемизми не са готово кодово обозначение на определен денотат. Тяхното

разбиране зависи от интерпретативните усилия на адресата, насочени към разгадаването на имплицитния смисъл, който е актуализиран в конкретния акт на комуникация. Обосновава се необходимостта от по-нататъшно разделяне на речевите евфемизми на контекстуални и оказионални.

В **Глава 2** са представени теоретичните основи на прагматичния анализ на евфемизмите, обсъждат се и редица специфични аспекти на функционирането на евфемизмите в медийните текстове.

Особеностите на употребата на евфемизмите се интерпретират с оглед на спазването/нарушаването на правилата за речева комуникация, които включват Принципа на кооперацията на Х. П. Грайс и Принципа на учтивостта на Дж. Лийч. Констатира се, че евфемизацията е свързана с нарушенията на максимата за начин на Грайс и отнасящите се към нея частни максими. Най-често се нарушава частната максима „Избягвай двусмислиците“, тъй като евфемизмите са косвени номинации и по дефиниция не са еднозначни. Многословните политически коректни конструкции нарушават частната максима „Бъди кратък“. Евфемизацията също така може да е свързана с отклонение от частната максима „Избягвай неразбираемите изрази“, тъй като непрозрачността на смисъла и неясната референция водят до неразбиране на значението на евфемизмите от страна на неподготвения адресат. В съответствие с концепцията на Грайс може да се твърди, че адекватното тълкуване на всеки номинативен акт на евфемизация се основава на извеждането на импликатура. Подчертава се, че в действителност етичните евфемизми не пречат на кооперативната комуникация, тъй като тяхното разбиране се осигурява чрез извеждането на конвенционални или неконвенционални импликатури. Що се отнася до Принципа на учтивостта, наблюденията върху езиковия материал показват, че евфемизмите най-често са свързани със спазването на максимите за такт, одобрение и съчувствие. Концептуалната база на изследването включва и теорията за учтивостта на П. Браун и С. Левинсън, в която централно място заема категорията „лице“. Обсъждат се възможностите за реализация с евфемистични средства както на позитивна, така и на негативна учтивост.

Изтъква се, че когато етичните евфемизми се разглеждат от позициите на езиковата прагматика, пред изследователя стои задачата да идентифицира онези комуникативни интенции, от които комуникантите се ръководят при използването на евфемизацията като инструмент за непряка комуникация. Във връзка с това се разглежда въпросът за интерпретацията на категорията интенция в прагматиката. Пряко отношение към тази категория имат понятията стратегия и тактика, които също се обсъждат в тази глава. Въз основа на предварителни наблюдения е изведен набор от основни стратегии за учтивост, които могат да се реализират чрез тактиката на евфемизацията.

Обсъждат се възможностите на евфемистичните единици да изпълняват в медийните текстове разнообразни функции, сред които иронична, интригуваща, оценъчна, експресивна и др. Изследват се контекстуално-ситуативните условия, в които евфемизмите стават обект на езикова игра. Наред с вече споменатия похват двойна актуализация на смисъла, са регистрирани случаи на използване на такива игрови техники като семантично изместване, замяна на компонент на фразеологичен евфемизъм, сблъсък на значенията на сродни думи.

Наблюденията върху контекстите, в които се използва тактиката за номинативна евфемизация, показват, че в редица случаи тя обслужва стратегията за създаване на иронична или шеговита тоналност. Във връзка с това се определят основните форми на реализация на комичния потенциал на евфемизмите в медийните текстове. Разглежда се

ролята на ироничните евфемизми при формирането на интерпретативното равнище на текста.

Предмет на дискусия е и мястото на евфемизмите в структурата на текста. Евфемизъм обикновено се използва в заглавието на медийната публикация като най-приемливата и „безопасна“ номинация. Едва след това при условие, че обсъжданата тема не е напълно табуирана, прякото наименование на референта се употребява в основния текст. Отбелязва се, че евфемизмите от лично-битовата сфера, свързани с теми като голота, интимни отношения, платени сексуални услуги, често се използват във вестникарските заглавия като атрактори на читателското внимание. Редуването на преки и евфемистични номинации като част от кореферентни вериги, осигуряващи кохерентността на медийния текст, допринася за изграждането на интегративен образ на референта, който се характеризира с многостранност и богато смислово нюансиране с прагматичен характер.

Представени са резултатите от изследването на взаимодействието на евфемистичните единици със съпътстващите ги рефлексиви, определяни като сигнали за евфемизация. Обработката на данните от медийните текстове показва, че тези метаоператори най-често се срещат при употреба на митигативно-оценъчни евфемизми, образувани чрез литота или лексикално прекодиране (квазисинонимия). Установен е разобличителният ефект на сигналите за смекчаване на номинацията (*мякко говоря, мякко изражаюсь*), които на практика неутрализират камуфлажната сила на митигативно-оценъчния евфемизъм, но същевременно на повърхността демонстрират, че максимата за одобрение се спазва. По-слабо деструктивно влияние върху замъгляването на същността на денотата имат маркерите за непълна адекватност на вербализацията (*скажем так / так скажем*), сигнализиращи за „внимателен“ подбор на езиковите средства.

Глава 3 съдържа резултатите от изследването на функционирането на лично-битовите евфемизми в медийните текстове. Анализирани са четири групи евфемизми, които служат за косвено обозначаване на: 1) голото тяло, 2) някои физиологични процеси, 3) интимните отношения, 4) нецензурната лексика.

Установено е, че изследваните евфемизми най-често са свързани със спазването на максимата за такт и съответно обслужват стратегиите на негативната учтивост (дистанциране), а именно: стратегията за избягване на комуникативното неудобство поради нарушаването на нормите за приличие и стратегията за избягване на комуникативния дискомфорт, породен от споменаването на неприятното, неестетичното. В същото време те изразяват намерението на автора да се позиционира като деликатен, възпитан човек, който не нарушава правилата на „добрия тон“. Установена е вариативността на реализацията на стратегиите за учтивост в зависимост от тематичните характеристики и функционалната насоченост на текста, в който се използва тактиката на евфемизацията.

Подчертава се, че използването на евфемизмите от лично-битовата сфера в редица случаи обслужва стратегията за създаване на иронична речева тоналност. Анализът показва, че евфемистичните езикови единици, използвани като средство за ирония, се отнасят предимно към предметните области на интимните отношения и зоната „под кръста“. Комичният ефект, произтичащ от взаимодействието на прагматичното значение на евфемизма с други средства за ирония, допринася за преодоляване на смущението, предизвиквано от засягането на деликатната тема. В хода на изследването са регистрирани редица случаи на контекстуално иронично преосмисляне на евфемистични единици, които по дефиниция нямат иронична окраска.

Строга табуизация се наблюдава в семантичните групи на номинациите, отнасящи се към физиологията, гениталиите, употребата на нецензурна лексика. Установено е, че

теми като голота, платени сексуални услуги и др. се отличават с по-ниска степен на табуизация и при тяхното обсъждане в медийното пространство евфемизмите се редуват с преките номинации.

В **Глава 4** се изследва употребата на политически коректни евфемизми в контекста на медийната комуникация. Обръща се внимание на факта, че повечето политически коректни евфемизми са непрозрачни, сложни конструкти с подчертано конвенционално значение. Това изисква добро познаване на правилата за тяхното използване и смислова интерпретация в режима на социално регламентиран вербален подбор. Обект на анализ са четири групи евфемизми, насочени към избягване на дискриминация въз основа на: 1) имуществено състояние, 2) физически или умствени ограничения, 3) етническа принадлежност, 4) възраст. Подчертава се, че първите две групи отговарят на всички критерии за политически коректна лексика, докато единиците от трета и четвърта група не могат да бъдат еднозначно причислени към политически коректните езикови знаци, тъй като се характеризират с функционална, прагматична и стилистична разнородност.

Анализът на политически коректните евфемизми в руския език показва, че тяхното използване не е свързано с комуникативни забрани, а с препоръчителността на проявите на езикова толерантност. По-ясно регламентирано е използването на политически коректните евфемизми, заместващи преките номинации на хората с нисък имуществен статус, хората с увреждания и хората на пенсионна възраст.

Изследването на прагматичните аспекти на функционирането на политически коректните евфемизми дава основание да се твърди, че най-често те реализират стратегиите за избягване на комуникативен дискомфорт, социална солидарност и емпатия. В редица контексти, обсъждащи пътищата за решаване на проблемите на съответните социални групи, се установява, че тактиката на евфемизацията допринася за реализацията на стратегията за оптимизъм (създаване на положителна емоционална нагласа). Стратегията на самопрезентацията също е доста ясно очертана – авторът се позиционира като социално отговорна личност, която се грижи за популяризирането на комуникативните практики на толерантността.

Дискурсните условия за използване на политически коректни единици по принцип не предполагат използването на стратегията на иронията. Изключение са контекстите, в които използването на политически коректна лексика е критикувано от авторите, виждащи в нея не истинска проява на социална толерантност, а скрито зад нейната маска лицемерие и опит за камуфлаж на нелицеприятни факти, свързани със социалното неравенство. Особено внимание е отделено на реализирането на стратегията на иронията при употребата на някои косвени номинации на етнически малцинства (*гости с юга, гости из солнечных республик, южане*), които са на границата на толерантността и нетолерантността. Подчертава се, че честотата на изразяване на иронично отношение към референта при индиректно назоваване на хора от Кавказ или на трудови мигранти от страните от Централна Азия до голяма степен възпрепятства появата в руския език на пълноценни политически коректни евфемизми, принадлежащи към тази тематична група.

При изследването на съвременния руски медиен дискурс ясно проличава стремежът на комуникантите към все по-внимателно (щадящо) назоваване на хората на пенсионна възраст. Типичен пример е формираният чрез метафоризация евфемизъм *серебряный возраст*, придобил популярност в медийното пространство в резултат на регламентирана словоупотреба в съответствие с официалната държавна политика.

В хода на анализа се регистрира устойчива тенденция към търсене на нови евфемистични езикови знаци, основаващи се на все по-голямо отдалечаване на мотивиращия признак на номинацията от същностните признаци на денотата.

В **Заключението** са систематизирани основните резултати от изследването. Направени са изводи относно влиянието на динамиката на ценностните ориентации върху функционирането на евфемизмите в комуникативното пространство на медиите.

Раздел в колективна монография

1.2. Петкова С. Раздел 1.2. Интродуктивныe метакомуникативы в организации диалогического текста (на материале интервью в СМИ). – В: Текст в современном образовательном пространстве: теория и технологии: коллективная монография. Авторский коллектив: Л.Н. Чурилина, Д.С. Бужинская, О.В. Гневэк, Е.В. Грудева, Е.Н. Деревскова, О.В. Дорфман, Д.В. Иванов, Е.М. Иванова, А.М. Максимова, С. Петкова, А.В. Подгорская, Л.Д. Пономарева, Т.А. Славута, Е.П. Соколова, О.В. Франчук, О.Е. Чернова. Магнитогорск: Изд-во Магнитогорск. гос. техн. ун-та им. Г.И. Носова, 2019. с. 33–51, ISBN 978-5-9967-1754-5

Разделът на колективната монография представя резултатите от изследване, проведено в зоната на пресичане на прагматиката и текстолингвистиката. Обект на анализ са метакомуникативите, които заемат начална позиция в репликите на участниците в медийното интервю и служат като въведение към основния речев акт. Като част от монографията, чиято тематична насоченост е свързана с теорията и практиката на формирането на умения за текстова дейност у учащите в системата на съвременното езиково образование, този раздел е адресиран към студентите и преподавателите, които се интересуват от подготовката на кадри за сферата на масовата комуникация. Откроена е спецификата на интервюто с професионалист като жанр медиен текст. Разглежда се ролята на въвеждащите метакомуникативни елементи в структурата на текста на интервюто. Фокусът е върху две групи метаоператори. 1) метакомуникативни директиви, които са оформени като императив: *скажете, разкажете, постойте, погледнете, послушайте* и др.; 2) метакомуникативи със скрита въпросителност, образувани от глаголната форма за 2 л. мн. ч.: *(вы) знаете, видите (ли), разбираете*. Отбелязва се, че *скажете, разкажете* се използват като стереотипен начален елемент във въпросителните реплики на журналиста. Реализирайки категорията учтивост, те показват повишения интерес на интервюиращия (говорещ не само от свое име, но и от името на масовата аудитория) към поисканата информация. Анализиранияте текстове свидетелстват за ефективността на тези метакомуникативи като средство за стимулиране на събеседника да продуцира в отговор значителен по обем речев ход. Употребата на метакомуникатива *послушайте* в репликите на респондента е свързана с функцията на акцентирание. Що се отнася до метаоператорите *подождете* и *постоите*, те се използват като интензификатори на илокутивната сила на основния речев акт възразение. Метакомуникативът *(вы) знаете* придава повече "тежест" на речевия ход на респондента. В същото време позоваването на категорията знание реализира интенцията да се демонстрира увереност, че адресатът ще се заинтересува от последващото съобщение. Метакомуникативът *знаете* може да се използва и като част от стратегията за избягване на директен отговор на „личен“ въпрос. В началната позиция метаоператорът *разбираете* се използва за повишаване на убедителността на предстоящия речев ход. Като обобщение са изведени две ключови области на дискурса, обслужвани от въвеждащите метакомуникативи: 1) сферата на регулиране и координиране на речевото взаимодействие, която включва: акцентирание, осигуряване на разбирането, смекчаване на последствията от възникнал комуникативен дисонанс, сигнализиране на речево затруднение, установяване на определена речева тоналност и др.; 2) сферата на структуриране на диалогичния текст, която обхваща: маркиране на началото на речевия ход, предоставяне на думата, прекъсване на

събеседника, преминаване към нова тема, установяване на връзка с предишна реплика, въвеждане на аргументативен или експлициращ речев акт и др. Получените резултати потвърждават ключовата роля на въвеждащите метакомуникативи в организацията на медийния диалог и дават основание да бъде направен изводът, че усвояването на правилата за тяхната употреба следва да бъде задължителна част от езиковото обучение на бъдещите специалисти в областта на масмедииите.

Статии

1.3. Петкова С. За явното смекчаване на критиката като стратегия на непряката комуникация. – В: Истина, мистификация и лъжа в славянските езици, литератури и култури. Сборник с доклади от Десетите национални славистични четения, София, Лектура, 2011, с. 346–351, ISBN 978-954-92732-1-2

Представени са резултатите от изследване на вметнатите изрази, използвани в съвременния руски дискурс за експлицитно смекчаване на критиката: *мягко говоря, деликатно изразяясь, как бы помягче сказать, если не сказать жестче* и др. Констатира се, че употребата на анализирания езикови единици активира механизма на индиректната комуникация, който подтиква слушателя да изведе импликация от очевидно съдържаното изказване на говорещия. За да бъде разбрана илокутивната сила на този тип речев акт, са необходими допълнителни интерпретативни усилия от страна на адресата. Ако имплицитното значение е успешно идентифицирано, се предава много по-рязка отрицателна оценка от тази, отразена в буквалното съдържание на изказването.

1.4. Петкова С. Реализация прагматического потенциала вводных метакоммуникативных единиц в контексте публичного диалога. – В: Болгарская русистика, кн. 3-4, 2011, с. 5-13, ISSN 0323-9160 (print), ISSN 1313-3713 (online) – НАЦИД / публикувано също в: Русистика: язык, культура, перевод. Сборник докладов юбилейной международной научной конференции, София, Изд-во "Изток- Запад", 2012, с. 195–202, ISBN 978-619-152-022-0

Статията разглежда интенционалния аспект на метакомуникативните единици, насочени към оптимизиране на вербалното взаимодействие и координация на смяната на комуникативните роли в медийния диалог (интервю и беседа). Обект на анализ е групата на метакомуникативите със скрита въпросителност, които са образувани от формата за 2 л. мн. ч. на глаголи, означаващи речево, сетивно или ментално действие. Контекстуално-ситуационният анализ на метакомуникативните актове разкрива редица специфични прагматични функции, формулирани във вид на вторични комуникативни интенции на говорещия. Вметнатите метакомуникативи придават на медийния диалог непринуден характер, като отразяват стратегическата динамика на разговора без предварителен сценарий. Реализацията на прагматичния им потенциал е свързана с уменията на говорещия да поддържа интереса към обсъжданата тема и да насочва разговора в желаната посока.

1.5. Петкова С. О функциональных классах экспрессивных диалогических реакций в русской речи. – В: 50 години – врата към образованието и прозорец към света, Юбилейна научна конференция по случай 50 годишнината от основаването на ДЕО - ИЧС, София, УИ „Св. Климент Охридски“, 2013, с. 316–323. ISBN 978-954-07-3610-5

Сред специфичните речеви формули, характерни за руския разговорен диалог, важно място заемат експресивните диалогични реакции (ЕДР). В тяхното съдържание доминира не семантичната репрезентация на действителността (пропозиционалното съдържание), а прагматичната функция. В резултат на анализа на значенията на ЕДР и тяхната дискурсивна съчетаемост е предложена функционална класификация, в

рамките на която се разграничават: 1) реакции на потвърждение / отрицание (съгласие / несъгласие); 2) емоционално-оценъчни реакции. Те се делят на подкласове, представящи широкия спектър от прагматични значения на изследваните речеви единици. Установено е, че на някои от тях е присъща енантиосемия (способност да изразяват в зависимост от контекста възхищение или неодобрение). От гледна точка на контрастивната лингвистика представлява интерес наблюдението, че типът на речеви акт често се променя при превод (например индиректният речев акт на пълно съгласие в руския език е оформен като директив *И не говори!*, а в българския – като рогатив *На мен ли го казваш?*, ироничният отказ в руския език е оформен като асертив: *Мечтать не вредно*, а в българския – като директив: *Мечтай си!*). Изследването показва, че фразеологизираните експресивни реакции изискват специално внимание в процеса на формиране на дискурсивна компетентност.

1.6. Петкова С. За ролята на евфемизмите в комуникативното пространство на съвременните руски медии. – В: Движение и пространство в славянските езици, литератури и култури, Сборник с доклади от Дванадесетите международни славистични четения, том 1, Езикознание, УИ „Св. Климент Охридски“, 2015, с. 123–129, ISBN 978-954-07-4045-4

В статията са представени наблюдения над употребата на евфемизми в съвременния руски медиен дискурс. Изследват се езиковите средства, служещи за избягване на думи табу, смекчаване на критиката, проява на социална толерантност и скриване на истинското състояние на нещата. При определяне на основните функционални типове думи и изрази, използвани като евфемистични заместители, се вземат предвид редица социокултурни фактори. Анализът на средствата за евфемизация, функциониращи в комуникативното пространство на руските медии, показва, че активните зони на някои синонимни редове от евфемизми се характеризират със значителна динамика и нестабилност. Групата на евфемизмите, които заместват думи табу, включва множество новообразувания, възникнали в резултат на семантична деривация. В състава на политически коректните евфемизми преобладават многословните формулировки, а по-голямата част от евфемизмите, използвани за камуфлаж на определени негативни факти от социално-политическата реалност, са думи с дифузна семантика.

1.7. Петкова С. Метакомуникативные маркеры как регуляторы межличностного взаимодействия в публичном диалоге. – В: Съпоставително езикознание, кн. 2, 2016, с. 84–100, ISSN 0204-8701

В статията се разглеждат специфичните прагматични функции, които изпълняват руските метакомуникативни маркери в диалогичния дискурс (върху материал от записи на беседи по радиото и телевизията). Обект на изследване са вметнатите метаоператори, образувани от повелителната форма на глаголи със значение на речево, сетивно или ментално действие, претърпели частична (или пълна) десемантизация. В рамките на анализираната функционална категория са обособени две структурни разновидности: а) еднословни вербиали: *скажете, поверьте, пойте, погледнете, съгласитесь, забележете, учтите, пойте, погледнете* и др. б) фраземи: *пойте ме правилно, поверьте мне на слово, представьте себе* и др. Особеностите на реализацията на прагматичния потенциал на императивните метакомуникативи се изследват в зависимост от дистрибуцията им в диалогичното единство: в инициална позиция в реплика-стимул, в инициална позиция в реактивната реплика, в интерпозиция в реактивната реплика.

1.8. Петкова С. О социопрагматическом аспекте исследования русских вокативов. – В: Русистика сегодня: традиции и перспективы, Сборник докладов юбилейной

международной научной конференции. София, Top-top прес, 2017, с. 255–265, ISBN 978-954-723-197-9

Представени са резултатите от анализа на функционирането на обръщенията-регулативи в руската реч. Подчертава се необходимостта от отчитане на социално-прагматичните фактори, влияещи върху избора на формата на обръщение. Обсъжда се проблемът с недостатъчната информативност на речниковите дефиниции, в които липсва оперативно-прагматична информация, сочеща наличието на вариативност на интенциите, които могат да мотивират използването на даденото обръщение. Като пример е разгледан вокативът *милочка*, който според лексикографските данни е галовно-фамилярно обръщение, т. е. прагматичен оператор, обслужващ принципа на „солидарността“. Наблюденията върху функционирането му в речта обаче показват, че той може да реализира комуникативната стратегия на социално детерминирана демонстрация на „власт“ – обръщението *милочка* често маркира сценарий на разговор „отвисоко“ (по силата на възрастова или служебна йерархия). Руските обръщения-регулативи притежават значителен прагматичен заряд и играят решаваща роля в реализацията на избраната от говорещия речева стратегия. Анализът на езиковия материал потвърждава хипотезата, че съчетаването на интенционално-личностен и социопрагматичен подход към изследването на дискурсните условия, при които използването на социално маркирано обръщение води до комуникативен дисбаланс, позволява да се установят важни особености на функционирането на вокативите като средства за адресация.

1.9. Петкова С. Евфемизация как явление непрямої комуникации. – В: Научни трудове на Пловдивския университет „Паусий Хилендарски“, том. 55, кн.1, Сб. Б, 2017 Филология (Паусиеви четения. Чуждоезикова лингвистика, Пловдив, 9-10 ноември 2017 г.), с. 30–40, ISSN 0861-0029

Статията разглежда използването на евфемизми, които заместват думите табу в руските медийни текстове. Евфемизацията позволява на говорещия да говори за „неприятни“ или „неудобни“ теми, без да причинява комуникативен дискомфорт. Въпреки че в повечето случаи евфемизацията на речта не е задължителна, журналистите са склонни да използват косвени номинации, за да демонстрират придържане към общоприетия етичен кодекс на речево поведение. Евфемизмът може да се появи както в заглавието, така и в основния текст на статията, образувайки номинативна верига с прякото наименование на референта и/или други евфемизми. Чрез съвместното използване на евфемистични и ортофемични езикови знаци, обозначаващи един и същ стигматизиран обект от действителността, говорещият осигурява достатъчна информативност на текста при спазване на нормите на комуникативната етика.

1.10. Петкова С. Обръщението като обект на социопрагматиката: поглед към метакомуникативното равнище на руския диалогичен дискурс. – В: Мултикултурализъм и многоезичие, Сборник с доклади от Тринадесетите международни славистични четения – София, 21–23 април 2016. Том 1. Лингвистика. Велико Търново, Изд-во „Фабер“, 2017, с. 362–373, ISBN 978-619-00-0646-6

Статията представя поглед върху функционалния клас на вокативите (обръщенията) от гледна точка на социопрагматичното изследване на езика. Социопрагматиката се дефинира като социологическия интерфейс на прагматиката, включващ убежденията на говорещите и слушащите, базирани на социални и културни ценности. Обект на анализ са някои културно специфични руски обръщения, принадлежащи към класа на обръщенията регулативи (*мать, отец, брат, братец, милочка, детка*) и към класа на етикетните и квазиетикетните обръщения (*господин,*

товарищ, дама, мужик). Изследването се извършва с оглед на релевантните параметри на прагматичния контекст: социални роли, възраст и пол на комуникантите, степен на социална дистанция, тип ситуация и др. Анализът на езиковия материал показва важната роля на обръщението за реализацията на избраната речева стратегия – чрез него говорещият иска да се договори с адресата за типа отношения, върху които ще се гради комуникативното взаимодействие. При липса на съгласие по този въпрос адресатът реагира на неприемливото обръщение чрез метакомуникативен коментар, който е сигнал за нарушение от социопрагматичен характер.

1.11. Петкова С. Современное русское словоупотребление в зеркале метаязыковой рефлексии. – В: Русистика – вчера, сегодня, завтра, Сборник докладов международной научной конференции, София, 2018, с. 9–21, ISBN 978-619-91044-0-8

Докладът представя резултатите от изследване на маркерите на метаезикова рефлексия в контекста на съвременните медийни текстове. Обръща се внимание на употребата на официални думи, която е съпроводена със сигнал за приблизителната адекватност на номинацията. Анализът на условията за функциониране на метаоператорите, експлициращи принадлежността на дадена дума или израз към съвременната / модерната лексика, към определен социолект или специфична терминологична сфера, дава възможност да се открият някои важни особености на текущото състояние на нормите на руския език. Направен е изводът, че рефлексивите отразяват стремежа към регулиране на езиковата употребата, към стабилизация в сферата на речевата комуникация. Тези стабилизационни процеси протичат вследствие на постепенната адаптация на езиковите иновации към книжовните норми и поради протичането на насрещните процеси на „смекчаване“ на тези норми под влияние на действащите механизми за демократизация на руския език и широкото използване на техниката на смесване на стиловете в медийните текстове.

1.12. Петкова С. Русские эвфемизмы как объект исследования лингвистической прагматики. – В: Русистика – вчера, сегодня, завтра, Сборник докладов международной научной конференции, 29 июня – 2 июля 2017 г., София, 2018, с. 216–225, ISBN 978-619-91044-0-8

Публикацията представя резултатите от изследване на прагматичните аспекти на функционирането на руските евфемизми, насочени към спазване на правилата на речевата етика, в съвременните медийни текстове. Открити са някои особености на употребата на три групи евфемизми, а именно заместителите на думи табу, политически коректните и етикетните евфемизми. Предложеният подход към анализа на евфемистичните единици включва отчитане на такива прагматични категории като комуникативна интенция, стратегия на учтивост, импликатура и др.

1.13. Петкова, С. Цитирование пословиц как инструмент реализации стратегии персуазивности в российских медиатекстах. – В: VIII Международные Лазаревские чтения «Лики традиционной культуры в современном культурном пространстве: ренессанс базовых ценностей?», Сборник докладов международной научной конференции, Челябинск, 27-28 февраля 2018 г, Часть I, Челябинск, Изд-во ЧГИК, 2018, с. 162–169. ISBN 978-5-94839-638-5 (часть I); 978-5-94839-637-8

Изследва се речевият акт „позоваване на пословица“, който се състои от две части. Наред със самата паремия, той включва въвеждащ метаезиков коментар (*Вспомним пословицу... ; Ведь есть хорошая пословица...; Как гласит пословица...; Как говорят в народе... и др.*). Цитирането на пословица се определя като комуникативна тактика, която участва в осъществяването на глобалната персуазивна стратегия на цялостно текстово равнище, а на локално равнище реализира определена частна стратегия, съответстваща на конкретната интенция на субекта на речта. Установени са

три локални стратегии, в рамките на които говорещият може да се позовава на определена пословица: стратегия за аргументиране на тезата, стратегия за обосноваване на правомерността на своите действия и стратегия на мотивираната оценка. Пословичните речеви актове, обслужващи глобалната персуазивна стратегия, принадлежат към асертивите или директивите. Когато поговорката е асертивен речев акт, тя се цитира като аксиома с оглед на подразбиращото се съгласие на масовия адресат с отразените в нея ценностни ориентири. Според резултатите от изследването високият интензитет на илокутивната сила на пословичните директиви предопределя повишената експресивност на аргументацията. Рефлексивът, съпътстващ пословицата, повишава нейната комуникативна тежест и спомага за успешното ѝ вписване в структурата на медийния текст. Открит е разнообразен спектър от прагматични значения, които метаезиковият компонент внася в речевия акт. Субектът на речта може да изтъква: правдивостта на пословицата, положителната оценка на съдържанието ѝ, уместността на нейната употреба, логиката на нейното съществуване, нейната старинност, национално-културната ѝ специфика и др.

1.14. Петкова, С. *Метакомуникативные извинения в дискурсе массмедийного интервью*. – В: *Русистика 2018, Экология языка. Современная коммуникация*, Шумен, Изд-во Химера, 2018, с. 312–316. ISBN 978-619-7218-43-5

Обект на прагматичен анализ са речевите микроактове на метакомуникативните извинения в контекста на руското медийно интервью. Във фокуса на вниманието е група речеви формули за извинение при нарушаването на езиковите норми. Резултатите от анализа показват, че най-честите отклонения от нормите на руския език, придружени с извинение, са свързани с използването на груба разговорна, просторечна и жаргонна лексика в търсене на по-ярък израз. Наред с универсалната формула *извините / простите за выражение*, която предполага, че адресатът сам ще се досети защо използваната дума или израз изисква извинение, в медийното интервью се използват и други конструкции, с помощта на които говорещият уточнява какво нарушение на нормите е допуснал: *извините за сленг, извините за жаргон, извините за просторечие, извините за непарламентское выражение*. Предвиждайки резонанса, който езиковите волности ще предизвикат в медийната аудитория, говорещият показва чрез метакомуникативното извинение, че е добре запознат с нормите на речевата култура и разполага с компенсаторен инструмент, с който може да смекчи нежеланите последици от съзнателно извършеното нарушение.

1.15. Петкова, С. *Pragmatic Features of Metacommunicative Apologies in the Discourse of Interview*. – In: *SocioBrains, International Scientific Refereed Online Journal with Impact Factor, Issue 44, April 2018, p. 66–71, ISSN 2367-5721*
http://sociobrain.com/MANUAL_DIR/SocioBrains/Issue44/20April/2018/SilviaPetkova.pdf

В статията се анализират прагматичните функции на стандартните изрази, използвани като метакомуникативни извинения в медийното интервью. Различават се два типа такива формули в зависимост от вида езикови единици, към които са ориентирани. Наблюденията върху текстовия материал показват, че чрез изследване на речеви актове на метакомуникативни извинения в контекста на публичния диалог може да се изведе определен набор от редовно извършвани нарушения на нормите на речевата комуникация, с които събеседниците постигат по-ярка експресивност на изказванията си.

1.16. Петкова, С. *К исследованию прагматического потенциала русских фразеологических эвфемизмов*. – В: *Полипарадигмальные контексты фразеологии в XXI веке*, Тула, ТППО, 2018, с. 288–292, ISBN 978-5-6040106-4-8

Обект на това изследване са фразеологичните евфемизми, които, благодарение на своята образност, са често използвано средство за облагородяване на „неудобния“ денотат в медийните заглавия. Употребата на тези езикови единици в заглавията най-често е мотивирана от комуникативната интенция да се прояви деликатност и да се спазва максимата за такт, след което в основния текст на публикацията се използва и пряката номинация. Като важна особеност на фразеологичните евфемизми се определя фактът, че в по-голямата си част те са образувани чрез преосмисляне на вече съществуващи в езика словосъчетания (*интересное положение, близкие отношения, ночная бабочка*). Това създава благоприятни условия за реализация във вестникарските заглавия на игровия похват, известен като двойна актуализация на смисъла. В резултат на езиковата игра метафората, формираща значението на фразеологичния евфемизъм, отново „оживява“ и привлича вниманието на читателите, като същевременно изразява ироничното отношение на автора към актуалната денотативна ситуация. Анализът на езиковия материал дава основание да се направи изводът, че в сравнение с еднословните евфемизми фразеологичните евфемистични номинации показват по-голяма склонност към реализиране на допълнителни оценъчни конотации в рамките на микротекста на заглавието.

1.17. Петкова, С. Прагматични аспекти на употребата на жаргонна лексика в заглавията в руските печатни медии. – В: Сборник доклади от годишната университетска научна конференция на Нац. воен. унив. “Васил Левски” (27-28 юни 2019 г.), Том 1., Научно направление „Педагогически и хуманитарни науки“, -В. Търново, 2019, с. 151–159, ISSN 1314-1937 (print), 2367-7481 (online)

Обект на изследване са прагматичните функции на жаргонните думи в заглавията от руската преса. Във фокуса на внимание са група от жаргонни съществителни с оценъчно значение (*лажа, облом, хайп, отстой* и др.), които, в качеството си на ключов елемент на заглавието, изразяват негативно отношение към фактите или цялостната ситуация, обсъждани в медийната публикация. Употребата на жаргонна лексика във вестникарските заглавия се определя като тактика за скъсяване на комуникативната дистанция. Чрез нея журналистите целят да привлекат интереса на читателите и да ги насочат към желаната оценъчна интерпретация на съдържанието на основния текст. Заглавията, построени върху езикова игра с жаргонна дума (*Дал лажу – сел в лужу; Облом обломовщины*), се отличават с особена комуникативно-прагматична наситеност. В резултат на взаимодействието с цялостния контекст на статията прагматичното значение на жаргонната дума често се модифицира, приспособявайки се към отразяване на актуалната ситуация. Получените езикови данни потвърждават тезата, че в съвременния руски медиен дискурс жаргонизмите се използват като важен ресурс при конструирането на заглавия с многопластов интенционален смисъл.

1.18. Петкова С. Сленгизми как средство за изразяване на оценка в газетной публицистике. – В: Проблемы когнитивного и функционального описания русского и болгарского языков, вып. 13, Шумен, УИ „Константин Преславски“, 2019, с. 45–58, ISSN 2603-3143 (print), ISSN 2603-3151 (online)

Статията разглежда ролята на жаргонните съществителни като средство за реализация на стратегиите за изразяване на оценка в руския медиен дискурс. Разграничават се жаргонни единици, изразяващи обща оценка, и такива, които изразяват частна оценка, отнасяща се към определен признак на обекта. Представени са резултатите от контекстуалния анализ на група жаргонни думи, които изразяват негативна оценка на хора, събития и действия в съответствие с критериите, свързани с етичните норми. Прави се изводът, че независимо от вариативността на конкретните комуникативни намерения, съзнателното използване на жаргонни думи в медийния

дискурс винаги е свързано със стремежа на автора да се доближи до масовия адресат и да настрои съзнанието му към определена оценъчна интерпретация на обсъжданите факти от действителността.

1.19. Петкова С. Метакомуникативните извинения в медийната реч: поглед към преднамерените нарушения на комуникативно-прагматичните норми. – В: От лингвистика към семиотика: траектории и хоризонти в изследването на комуникацията. Юбилеен сборник в чест на проф. Милена Попова, София, УИ „Св. Климент Охридски“, 2019, с. 247–255, ISBN 978-954-07-4824-5

Прагматичните функции на метакомуникативните извинения се изследват в контекста на медийното интервю. Установени са три типа комуникативно-прагматични норми, нарушенията на които са съпътствани от извинения: 1) езикови норми (регламентиращи употребата на езика в лексикално-семантичен и стилистичен аспект); 2) речеви норми (отнасящи се към спазването на максимата за начин на Грайс, в частност на изискването да се избягват двусмислените и неясни изрази, както и към избора на уместна речева тоналност); 3) норми за водене на разговор (свързани най-често със спазването на максимата за количество на Грайс или максимата за такт на Дж. Лийч). Резултатите от анализа сочат, че метакомуникативните извинения в медийния диалог са мотивирани преди всичко от интенцията на говорещия да се презентира като личност с висока езикова култура. Като прилага тактиката на метакомуникативното извинение, участникът в интервюто се ръководи не само от стремежа си да осигури безпроблемно протичане на диалогичното взаимодействие със събеседника си, но и от своята преценка за реакцията, която вероятно ще предизвика у масовия адресат неспазването на съответната норма.

1.20. Петкова С. Политкоректните евфемизми как средство реализации языковой толерантности в текстах российских СМИ. – В: Научни трудове на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, Филология., Т. 56, кн. 1, сб. А, 2018, Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, с. 338–349, ISSN 0861-0029

Статията представя резултатите от контекстуален анализ на политически коректните евфемизми, които служат като заместители на думата *беден* в руския медиен дискурс. Определят се четири степени на смекчаване на негативните конотации според типовете понятия, към които препращат евфемистичните номинации. Проучването на езиковите данни показват, че думите и изразите, служещи за превенция на дискриминацията въз основа на имуществения статус на референта, често се използват в рускоезичната публична комуникация с цел разчупване на негативните стереотипи и демонстриране на социална солидарност.

1.21. Петкова С. За комуникативната ценност на субстандарта: младежкия жаргон в руските медийни текстове. – В: Стереотипът в славянските езици, литератури и култури. Сборник с доклади от Четирнадесетите международни славистични четения София, 26–28 април 2018 г., Том I, Езикознание, София, УИ „Св. Климент Охридски“, 2019, с. 305–313, ISBN 978-954-07-4883-2 (print), ISBN 978-954-07-4895-5 (pdf)

Изследвана е употребата на думи и изрази от младежкия жаргон в дискурса на съвременните руски медии. Високата честота на използване на елементите на тази субстандартна лексикална подсистема в медийната комуникация се дължи на техния значителен експресивен потенциал. За голяма част от жаргонизмите е характерно преиначаване на смисъла на обичайните думи от руския книжовен език и неочаквано сближаване на далечни понятия. Тази необичайност на изказа поражда особената изразителност на „чуждото тяло“, втъкано в публицистичния текст. Изследването показва, че в медийните текстове често се актуализират някои потенциални компоненти

на прагматичните значения на жаргонните думи, които не са регистрирани в лексикографските източници, но без затруднение се разбират от реципиента благодарение на контекста. Характерната за субстандартните езикови елементи смислова наситеност позволява на авторите да предават чрез тях широк спектър от аксиологични значения.

1.22. Петкова С. *За ролята на жаргона при създаването на експресивни заглавия в руската преса.* – В: *Multidisciplinary Journal of Science, Education and Art, 2019 (Годишник на Съюза на учените в България – клон Благоевград)*, с. 193–201, <http://www.usb-blagoevgrad.swu.bg> ISSN (online): 1313-5236 (print) 1313-5236 (online)

Разглеждат се прагматичните функции на жаргонните думи, използвани в заглавията на руските вестници. Анализът е фокусиран върху експресивните възможности на жаргонните глаголи, реализирани при изразяването на отношението на автора към конкретни факти или събития. Обсъждат се начините за инкорпориране на жаргонните елементи в заглавието чрез маркиране с кавички и без маркиране. Резултатите от изследването сочат, че и двата начина на субстандартна езикова употреба дават възможност за конструиране на ярки заглавия, които имат необходимия потенциал да заинтригуват читателите, но включването на жаргонни глаголи без кавички предоставя по-широко поле за изява на креативността на журналистите.

1.23. Петкова, С. *За вторичната експресивизация на някои перифрази с референт жени(те) в руския медиен дискурс.* – В: *Научни трудове на Пловдивски университет "Паусий Хилендарски", Филология, том 57, кн.1. сб. А, 2019. Пловдив: УИ „Паусий Хилендарски“, с. 269–281, ISSN 0861-0029 електронно издание: <https://lib.uni-plovdiv.net/handle/123456789/77>*

Изследването се фокусира върху прагматичния аспект на значението на образните перифрази, използвани за номинация на жените (*слабый пол, прекрасный пол, нежный пол, прекрасная половина человечества, ребро Адама, вторая половина, дразжайшая половина, подруга жизни, дама сердца* и др.) в руските печатни медии. Отправна точка на дискусиата е схващането, че конвенционалните перифрази са важна част от фразеологичния фонд на езика и проучването на тяхното функциониране в дискурса може да разкрие някои характерни черти на съвременната ценностна система. Във вестникарските статии перифразите, отнасящи се до лица от женски пол, обикновено се използват в полемичен или ироничен контекст. В такива случаи се наблюдава ефектът на вторична експресивизация, в който се проявява отношението на говорещия към традиционните джендърни стереотипи, отразени в езика. Прилагането към изследваните перифрази на разнообразни реторични похвати (отрицание, оксиморон, антитеза, игра на думи) позволява на журналистите да отправят предизвикателство към установените ментални модели и да адресират някои джендър-чувствителни социални проблеми.

1.24. Петкова С. *О специфике функционирования этических эвфемизмов в русских медиатекстах.* – В: *Двенадцатый международный симпозиум „Русистика в современном мире“, Доклады и сообщения, Велико Търново, УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2020, с. 281–284. ISSN 1312-3069*

Докладът представя резултатите от изследване на особеностите на функционирането на политически коректните евфемизми в медийните текстове като един от видовете етични евфемизми – езикови единици, които благоприятстват успешното протичане на комуникацията в съответствие с нормите на речево поведение, приети в лингвокултурната общност. Установява се, че в медийните текстове редовно се изгражда кореферентна номинативна верига, която е съставена от политически коректни и директни средства за номинация. По този начин авторите осигуряват висока

информативност на текста при спазване на комуникативната етика. В съвременния руски медиен дискурс се регистрира устойчива тенденция към търсене на нови форми на индиректна номинация с цел да се прояви социална толерантност. Това дава основание да бъде направен изводът, че политически коректната евфемизация е продуктивен източник на лексикални и фразеологични иновации в руския език.

1.25. Петкова С., Особенности функционирования политкорректных эвфемизмов в медийной коммуникации. – В: Современные тенденции в изучении русского языка, культуры и истории, Сборник материалов научно-практической конференции, Издателски комплекс – УНСС, 2020, с. 127–132, ISBN:978-619-232-404-9 (print), 978-619-232-405-6 (online)

Статията представя резултатите от функционалния анализ на политически коректните евфемизми от две тематични групи в дискурса на руските медии. Изследването показва, че в повечето контексти използването на стратегията на политическата коректност с цел да се спаси „лицето“ на Другия не е задължително, а препоръчително. Употребата на политически коректни евфемизми обикновено не нарушава изискванията за информативност на медийния текст – към съобщаваната съдържателно-фактуална информация се добавя прагматична информация, свързана със спазването на нормите на комуникативната етика и стремежа към формиране на положителни обществени нагласи. В същото време прикриването на същността на денотата не винаги се възприема като уместно: в някои контексти използването на политически коректни думи и изрази може да се разглежда като проява на езиково лицемерие.

2. Теория на превода

2.1. Петкова С. О стратегиях перевода русских экспрессивных обращений на болгарский язык. – В: Болгарская русистика, № 3, 2019, стр. 71-82, ISSN 0323-9160 (print), ISSN 1313-3713 (online)

Разглеждат се проблемите на превода на културно специфичните руски експресивни форми на обръщение на български език. Основните преводни стратегии се анализират въз основа на теорията на речевите актове и с оглед на ситуационния контекст на изказването, включително на релевантната информация за участниците в комуникацията: техните възрастови и джендърни характеристики, степента на социалната дистанция, предисторията на комуникативните отношения и др. Върху материал от текстовете от руската художествена литература и техните преводи на български език се изследват особеностите на реализацията на четири начина за превод на експресивни обръщения: 1) чрез най-близкия семантичен еквивалент (рус. *солнышко* – бълг. *слънчице / слънце*); 2) чрез функционален аналог (рус. *рыбонька* – бълг. *миличка*); 3) чрез замяна на обръщението с друг прагматичен маркер (рус. *дружок* – бълг. *ако обичаш*); 4) чрез пропускане на обръщението. Резултатите от анализа потвърждават, че подходът към превода на експресивните обръщения трябва да бъде гъвкав, ориентиран към предаване на прагматичните функции на езиковите единици.

2.2. Петкова С. О переводе русских экспрессивных речевых формул на болгарский язык (лингвопрагматический подход). – В: Болгарская русистика, № 1, 2022, с. 150–166. ISSN 0323-9160 (print), ISSN 1313-3713 (online)

В статията се обсъждат въпросите на превода на експресивните речеви формули, които се произнасят в отговор на реплика на комуникативния партньор. Обектът на изследването са фреквентните устойчиви конструкции (*Да/ Ну*) *что ты/вы!*; (*Да*) *ты/вы что/чего!*, които се употребяват в диалогичната реч в съвременната руска проза. Въз основа на анализа на контекстите на употреба на тези формули са изведени

основните им прагматични значения, представени във вид на следните речеви действия: категорично опровержение на предположението, остро възражение, учтиво възражение, изненада при възприемането на добра новина, изненада (изумление). Наблюденията върху преводите на руски текстове на български език сочат голямо разнообразие от преводни съответствия, което се обяснява с отчитането на ситуационния контекст на комуникацията. Анализът на езиковия материал показва, че при избора на подходящ визуален еквивалент преводачите се ръководят преди всичко от прагматичната функция на изходната речева формула. В случаите, когато този принцип не се спазва, преводът не е напълно адекватен на оригинала.

2.3. *Есентемирова А. М., Петкова С. Художественный перевод как риторическая коммуникация. – В: Вестник Казахского национального университета имени Аль-Фараби, (Al-Farabi Kazakh National University Eurasian Journal of Philology), Серия филологическая, №2 (178), 2020, с. 215–222, ISSN 1563-0323, eISSN 2618-0782, <https://doi.org/10.26577/EJPh.2020.v178.i2.ph28>*

В статията е представен анализ на поемата на С. Т. Колридж „The Rime of the Ancient Mariner” и преводите на руски език на Н. Гумильов и В. Левик. Приложен е дискурсен (нереторичен) подход, който синтезира проявите на реторичната компетентност на субектите в аспекта на комуникацията „автор – преводач – читател“. Предприет е опит да се изследва емоционалното въздействие на поетичния текст върху читателя като критерий за автентичността на превода. За целта се съпоставя символиката в оригинала и руските преводи, анализира се образната и звуковата символика, молитвословния ритъм, сакралното значение на числовата символика, мотива за съня и митологичния локус на водата. Този подход дава възможност да се открият сходствата и различията в предаването на символиката, митологичните и духовно-религиозните интерпретации в оригиналния поетичен текст и двата превода. Изводът за точността на превода се основава на факта, че преводачите остават верни на митологичната поетика, включително и на „езика на птиците“. Различията между оригиналния текст и руските преводи се обясняват с характера на връзката между образната и звуковата символика.

2.4. *Уразаева К. Б., Петкова С. А., Есентемирова А. М. Художественный перевод как риторическая коммуникация. Поэзия «озерной школы» в русских переводах. – В: Исследования языка и современное гуманитарное знание, т. 4, № 1, 2022 (Language Studies and Modern Humanities, 2022, vol. 4, no. 1), с. 31–43. www.languagestudies.ru ISSN 2686-830X (online) <https://www.doi.org/10.33910/2686-830X-2022-4-1-31-43>*

Статията обобщава резултатите от изследването на процеса на художествения превод като реторична комуникация. Анализът на творчеството на английските поети от „езерната школа“ в превод на руски език е осъществен с помощта на неореторичен подход в пресечната точка на теорията на превода и литературознанието. Този подход дава възможност не само да се разшири разбирането за ролята на превода като част от литературния процес, но и да се установят факторите на жанровата динамика в литературата на приемащата култура, както и да се разкрият по-пълно факторите, формиращи диалога на културите. Преводите на Пушкин и Балмонт се анализират като прояви на доместикация. Явлението преводна множественост е анализирано върху материал от руските преводи от 20 век на сонета на Уърдсуърт „The world is too much with us“. Предлага се метод за изчисляване на коефициента на точност на литературния превод, който изглежда полезен за създаване на нови преводи на английска поезия на руски. Друга функция на литературния превод като реторична комуникация се разглежда на примера на илокутивното влияние на автора върху читателя въз основа на превода на стихотворението на Колридж от Гумильов и Левик. Анализът на връзката

между националната и авторската концептуална сфера допълва картината на художествения превод като реторична комуникация. Преводът на поезията на Саути от Пушкин и Гумилъв се изследва в контекста на естетическите и духовно-религиозните възгледи на поетите. Обосновава се ролята на подстрочника в превода на поезия. Мястото на опосредствания диалог в межкултурната комуникация се определя във връзка с точността на литературния превод.

3. Методика на чуждоезиковото обучение

3.1. Makrishina N. V, Bochina T. G., Zharkynbekova Sh. K., Urazayeva K.B., Abylkhassova K.S, Petkova S. *Practical Tasks of Studying Literature in a Foreign Language and Communication Skills*. – In: *Opción (Revista de Antropología, Ciencias de la Comunicación y de la Información, Filosofía, Lingüística y Semiótica, Problemas del Desarrollo, la Ciencia y la Tecnología)*, Año 35, Especial No.22 (2019), p. 964–977; ISSN 1012-1587, ISSNe: 2477-9385, (реферирано и индексирано в SCOPUS) <https://produccioncientificaluz.org/index.php/opcion/article/view/29520/30284>

Чрез сравнителни изследователски методи се обсъждат проблемите на изграждането на комуникативни умения и социокултурна компетентност в рамките на обучението по литература на чужд език. Изучаването на художествен текст на чужд език предполага диференциация на практическите задачи по степен на сложност за различните групи обучаеми. Формирането на умения за продуциране на устна реч се определя като първостепенна задача на обучението, в което ключова ролята имат механизмът на разбиране на художествения текст и редуването на комуникативните роли на говорещия и слушащия.

3.2. Urazayeva K., Zharkynbekova Sh., Abylkhassova K., Petkova S. *Cognitive Scaffolding and Formation of Linguo-Rhetorical Competence of Students During the Study of Second Language. Sample of American and Kazakh School / Когнитивные подмости и формирование лингвориторической компетенции учащегося в школе при изучении второго языка. Американская и казахстанская школы*. – In: *Cross-Cultural Studies: Education and Science, American Scholarly Journal, Vol.4, Issue II, June 2019, p. 28–37, ISSN 2470-1262* – <http://sites.middlebury.edu/ccses/files/2019/07/CSSES-vol-4-issue-2-new-1.pdf>

Формирането на лингвореторична компетентност в процеса на изучаване на руски език като чужд се разглежда в статията от гледна точка на необходимостта от овладяване на навици за ефективна комуникация. Предимствата на използването на когнитивни опори (различни видове подкрепа, които учениците получават от учителя, съучениците си и от учебните материали за задълбочаване на знанията и способностите си) са демонстрирани в контекста на прилагането на дидактични стратегии за активизация на разбирането, мисленето и речевата дейност. Учебно-методическата концепция, представена в американските училищни учебници по руска литература (при изучаване на произведения на А. П. Чехов), е сравнена с модел за изграждане на когнитивни опори при изучаването на същите литературни текстове в училищата в Казахстан с неруски език на обучение. Резултатите от изследването дават основание да се твърди, че ефективността на когнитивните опори при формирането на лингвореторичната компетентност е свързана с адекватното разбиране на изучаваното произведение, включително на универсалните ценности на културата, отразени в него. Необходимата мотивация за изучаване на втори език може да бъде постигната чрез развиване на умения за читателска грамотност (разбиране, интерпретация и анализ като стратегии за семантично четене) посредством комбиниране на рецептивната и продуктивната дейност на обучаемите.

3.3. *Жаркынбекова Ш., Уразаева К, Петкова С., Кожамкулова Г. Студентоцентрированное обучение и эффективная обучающая среда. – В: Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева, Серия Филология, №2 (127), 2019, с. 135–143, ISSN (print) 2616-678X, ISSN (online) 2663-1288*

Статията е посветена на развитието на комуникативните умения и реторичната компетентност у студентите. Предложеният комплексен модел на технологията на образователния процес в университета се основава на нови подходи в обучението. Особено внимание се обръща на комуникативно-дейностния подход. Предмет на анализа е взаимодействието между преподавател и студент, обсъждат се начините за формиране у студентите на мотивация за учене. Определени са факторите, влияещи върху ефективността на образователната среда. Разглеждат се методите за проучване на практиката в действие, обучението по метода на (насочваните) открития, директивните (експлицитни) методи на обучение с оглед на въздействието върху познавателната и поведенческата активност на обучаемите. Представени са начините за изграждане на когнитивни и метакогнитивни опори, както и за развиване у студентите на умения за аргументативно мислене.

4. Съставителство на речници

4.1. *PONS Новейший англо-русский и русско-английский словарь. Т. Алексиева, Р. Божанкова, О. Лазова, С. Петкова, Е. Ралфс, Н. Вазов. Москва, Рипол Классик, 2011. ISBN 978-5-386-03126-8*

В този комуникативно ориентиран лексикографски продукт са представени значителен брой думи и фрази от английската и руската разговорна реч. Някои от речниковите статии съдържат лингвокултурологичен коментар. Прагматичната насоченост на речника обуславя включването в него на раздел „Частна кореспонденция“.